

737

2064

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П.Драгоманова

ГЕРАСИМОВА Ірина Геннадіївна

УДК 378. 147.

**Гуманізація професійної підготовки майбутніх менеджерів
виробничої сфери**

13. 00. 04 – теорія та методика професійної освіти

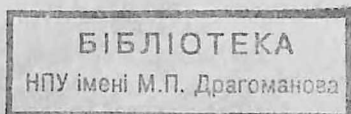
АВТОРЕФЕРАТ

**НБ НПУ
імені М.П. Драгоманова**

100310111

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2002

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Вінницькому державному технічному університеті
Міністерства освіти і науки України

Науковий

кандидат філософських наук

Буяльська Тамара Болеславівна

керівник:

Вінницький державний технічний університет, Інститут
гуманітарних проблем та виховання, професор кафедри
культурології мистецтва та дизайну.

Офіційні

доктор педагогічних наук

Сагарда Володимир Васильович,

опоненти:

Ужгородський національний університет, професор
кафедри педагогіки та психології.

кандидат педагогічних наук

Пуцов Володимир Іванович,

Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти,
доцент кафедри педагогіки і методики післядипломної
освіти.

**Провідна
установа:**

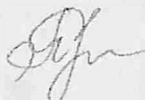
Вінницький державний педагогічний університет
імені М.Коцюбинського, Міністерство освіти і науки
України, кафедра педагогіки, м.Вінниця

Захист відбудеться 23 січня 2003 року о 14 год. 30 хв. На засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 26.053.01. в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова 01601, м.Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано 11 грудня 2002 р.

Вчений секретар спеціалізованої
вченої ради

Ю.О.Приходько

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність та доцільність дослідження. Процес переходу до ринкових відносин, нові соціально-економічні умови розвитку Української держави спонукають до змін усіх сторін нашої дійсності, в тому числі і системи освіти. Саме освіта є основою відтворення інтелектуального та духовного потенціалу народу, потужним засобом вирішення проблем розвитку науки, техніки і культури, національного відродження, становлення державності, утвердження принципів демократії та гуманізації життя країни.

У цьому контексті виникає проблема формування нового покоління фахівців, здатних вирішувати складні проблеми розбудови Української держави. Вирішення цього завдання, цілком слушно, покладається на систему освіти.

Особливу актуальність при цьому набуває проблема підготовки фахівців у сфері управління. Світовий досвід переконливо доводить можливість суттєвих економічних змін завдяки розвитку менеджменту. Успіхи чи невдачі ринкових перетворень в економіці України багато у чому будуть залежати від спеціалістів цієї сфери.

Здійснення професійної підготовки менеджерів потребує врахування як досвіду, що існує у розвинених країнах, так і сучасних тенденцій розвитку теорії та практики менеджменту. Аналіз його розвитку дозволяє виявити становлення і розвиток вимог до професійної підготовки управлінців, ті проблеми, що постають у сучасності. Серед вітчизняних та зарубіжних науковців, роботи яких дозволяють виявити ці проблеми – М.Альберт, В.Зінгер, Ю.Кузнецов, І.Кузьмін, В.Ланг, М.Мескон, А.Попов, М.Смірнов, Ф.Хедоурі, Ф.Хміль, А.Шегда, Г.Шокін та ін.

Професійна підготовка майбутніх менеджерів, виробничої сфери зокрема, потребує формування у фахівців єдиної системи цінностей, що орієнтовані на загальнолюдські. Однією з найважливіших загальнолюдських цінностей сучасності є ідея гуманізму, яка знайшла відображення і в процесах реформування системи освіти України у якості одного з її принципів.

Гуманізація системи освіти відображає загальну тенденцію розвитку суспільства. Осмислити названу проблему дозволяють праці Г.Балла, Е.Барбіної, І.Беха, С.Гончаренко, І.Зязюна, І.Капської, Ю.Мальованого, О.Мороза, Н.Ничкало, О.Рудницької, В.Семиченко, О.Якубовської та ін. В цих працях розглядаються як концептуальні засади гуманізації освіти, так і шляхи вирішення конкретних завдань.

У сучасних умовах основу професійної підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери становлять економічні знання, знання конкретного виробництва, його організації. Їх успішність багато у чому обумовлюється також оволодінням сучасними комп'ютерними технологіями. Разом із тим професійна діяльність менеджерів здійснюється у постійній взаємодії з людьми, які становлять і найважливіший виробничий потенціал, що обумовлює суттєві

протиріччя, які існують у сучасній професійній підготовці фахівців у сфері управління.

Ця проблема ще не знайшла достатнього відображення у сучасній науково-педагогічній літературі. Існує нагальна потреба гуманізації професійної підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери, що, у свою чергу, обумовлює пошук ефективних шляхів вирішення цього завдання.

Актуальність і недостатня розробленість проблеми гуманізації освітньої підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери, визначили тему дисертаційного дослідження: **“Гуманізація професійної підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри культурології мистецтва і дизайну (КМД) Вінницького державного технічного університету.

Тема дисертаційного дослідження затверджена Ученою Радою ВДТУ протокол №7 від 26. 01. 1996 р.

Дисертаційне дослідження скоординовано Радою АПН України протокол № 6 від 19.06.2001 р.

Тема дослідження є складовою науково-дослідної теми, „Гуманітарні дисципліни у технічному університеті і їх вплив на формування особистості спеціаліста” 72-Д-163 яка була виконана у Вінницькому державному технічному університеті, результати роботи розглянуто науково-методичною радою ВДТУ, протокол № 54 від 26. 01. 1999.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування й експериментальна перевірка педагогічної технології формування гуманістичної спрямованості майбутніх менеджерів виробничої сфери як складової їхньої професійної підготовки.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери.

Предмет дослідження – зміст та методичні основи професійної підготовки майбутніх менеджерів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін культурологічного циклу.

Гіпотеза дослідження – полягає в тому, що рівень професійної підготовки менеджерів виробничої сфери підвищиться за умов:

- впровадження у навчальний процес гуманітарних дисциплін культурологічного циклу з метою формування гуманістичної спрямованості особистості менеджера;
- формування в процесі вивчення гуманітарних дисциплін культурологічного циклу навчально-пізнавальних умінь і навичок, які сприяють здатності до самоосвіти, психологічної самокорекції, професійних якостей особистості менеджера;
- виявлення та запровадження продуктивних підходів у реалізації педагогічних умов гуманізації професійної підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери.

Завдання дослідження:

1. проаналізувати стан досліджуваної проблеми в філософській та психолого-педагогічній літературі;
2. визначити фактори, умови та критерії розвитку гуманістичної спрямованості майбутніх менеджерів;
3. дослідити рівні сформованості гуманістичної спрямованості особистості майбутніх менеджерів;
4. експериментально перевірити ефективність формування гуманістичної спрямованості майбутніх менеджерів виробничої сфери в процесі навчання;
5. розробити і впровадити в навчальний процес програму курсу "Західноєвропейське мистецтво" як складову дисципліни "Українська та зарубіжна культура".

Методологічною та теоретичною основою дослідження становлять: філософські положення системного підходу як методологічного способу пізнання педагогічних явищ; психолого-педагогічної теорії розвитку й саморозвитку професійних якостей особистості під час діяльності; система поглядів на культуру як цілісний процес творчої самореалізації особистості, наукові погляди на взаємозв'язок та взаємообумовленість явищ та процесів, що ґрунтуються на становленні культурно-історичних духовних цінностей та їх ролі у формуванні нового професійного мислення майбутніх менеджерів.

Методи дослідження Для розв'язання поставлених завдань, з метою перевірки припущення був використаний комплекс взаємодоповнюючих методів, традиційних для педагогічної науки. Основні з них: теоретичний аналіз наукової літератури з визначеної проблеми (філософської, психолого-педагогічної, науково-методичної та спеціальної); логічні методи, спостереження, порівняння, анкетування, тестування, бесіди, проблемні та творчі завдання, педагогічний експеримент, статистична обробка результатів експериментальної роботи, вивчення продуктів діяльності студентів та ін.

Експериментальна база дослідження. Експериментальною роботою було охоплено 847 студентів Вінницького державного технічного університету.

Дослідницька робота здійснювалася поетапно протягом 1996-2002 років.

На **першому етапі** 1996-1998 досліджувався стан проблеми, здійснювався теоретичний аналіз філософської, психолого – педагогічної літератури, а також літератури з теорії та практики менеджменту, були визначені основні напрямки дослідження.

Упродовж **другого етапу** 1998-2000 проводився педагогічний експеримент, метою якого було виявлення рівнів спрямованості майбутніх менеджерів виробничої сфери, визначення шляхів формування спрямованості на основі розробленої методики викладання розділу "Західноєвропейське мистецтво" дисципліни "Українська та зарубіжна культура".

На узагальнюючому, **третьому етапі** дослідження 2000-2002, проводився основний формуючий експеримент, здійснювався аналіз та узагальнення дослідницького матеріалу та його статистична обробка.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає в тому, що вперше в теорії розроблено зміст, структура, критерії та показники гуманістичної

спрямованості майбутніх менеджерів виробничої сфери, визначено якості особистості, необхідні для реалізації принципу гуманізму у діяльності менеджера; обґрунтовано дидактичні умови формування гуманістичної спрямованості майбутніх менеджерів виробничої сфери у вищих технічних навчальних закладах на основі міжпредметних зв'язків дисциплін культурологічного циклу.

Теоретичне значення одержаних результатів роботи полягає у конкретизації з позицій професійно-діяльнісного підходу сутності поняття “гуманістична спрямованість майбутніх менеджерів виробничої сфери”; обґрунтуванні та змістовному розкритті тенденції гуманізації у розвитку теорії та практики менеджменту.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці та апробації: методики діагностики професійної спрямованості майбутніх менеджерів виробничої сфери, що дозволяє визначити рівні спрямованості та ефективність формування гуманістичної спрямованості; педагогічної технології формування гуманістичної спрямованості майбутніх менеджерів виробничої сфери у процесі вивчення гуманітарних дисциплін культурологічного циклу.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у практиці професійної підготовки майбутніх менеджерів, що навчаються у технічних закладах освіти, окремі результати – екстрапольовані для вищих закладів освіти нетехнічного профілю.

Достовірність результатів дослідження та основних висновків дисертаційної роботи забезпечується методологічним обґрунтуванням вихідних положень, посиланням на сучасні досягнення професійної підготовки фахівців у сфері менеджменту; використання взаємодоповнюючих методів дослідження, адекватних предмету, меті і завданням, поєднанням кількісного і якісного аналізу емпіричного матеріалу дослідження.

Апробація та впровадження результатів дослідження проводилася шляхом повідомлень та обговорень основних ідей та попередніх результатів дослідження на засіданнях кафедри культурології мистецтва та дизайну, впровадження методичних розробок у навчальному процесі Вінницького державного технічного університету. Основні результати дослідження впроваджені на кафедрі культурологій мистецтва і дизайну (КМД) у вигляді розробки тематичних планів, робочих програм. Результати досліджень відображені у публікаціях, статтях, виступах із доповідями на Республіканській науково-методичній конференції „Нові технології підготовки спеціалістів з вищою технічною освітою за треступеневою системою „бакалавр-інженер-магістр” (Вінниця, 1995), науково-практичній конференції „Проблеми гуманізму і духовності в контексті науково-технічного поступу” (Вінниця, 1996), міжнародній науково-практичній конференції „Соціально-політичні та правові проблеми формування особистості і держави (Хмельницький, 1997), Науково-практичній конференції „Творчість, духовність, гуманізм в просторі освіти (Вінниця, 1998), міжнародній науково-методичній конференції „Шляхи та проблеми входження освіти України в світовий освітянський простір” (Вінниця,

1999), науково-практичній конференції „Гуманістична місія освіти” (Вінниця, 2000), науково методичній конференції „Проблеми підручника для вищої школи” (Вінниця, 2001).

Висновки та рекомендації, викладені в дисертаційному дослідженні, **впроваджено** у навчальний процес Інституту фундаментальної економічної підготовки, Інституту гуманітарних проблем та виховання, кафедри педагогіки, психології та соціології Вінницького державного технічного університету (довідки від 16. 09 02 №1-10-09), Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв (довідка № 362 від 11. 09.02),

Публікації. Результати дисертаційного дослідження опубліковані у 4 одноосібних наукових статтях у фахових журналах.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, що включає 137 найменувань, і додатків.

Основний текст дисертації викладено на 180 сторінках. Робота містить 7 таблиць та 16 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено об’єкт, предмет і методи дослідження, сформульовано мету та завдання дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичну та практичну значимість дослідження, а також викладено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації та структуру дисертації.

У першому розділі „**Теоретичні та методичні передумови гуманізації професійної підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери**” здійснено теоретичний аналіз робіт вітчизняних та зарубіжних учених щодо розвитку теорії і практики менеджменту; виявлено тенденцію гуманізації у ньому, проаналізовано традиції та підходи до професійної підготовки управлінців, що існують як в Україні, так і за її межами; встановлено, що проблема професійної підготовки менеджерів є досить новою для системи освіти України, що обумовлюється її історичним минулим.

Визначено, що провідною ідеєю, втілення якої має забезпечити подальший розвиток світової цивілізації, є ідея гуманізму, головна суть якої полягає у визнанні людини найвищою цінністю. Історична ретроспектива розвитку менеджменту дозволила прийти до висновку про те, що особливо яскраво гуманізація менеджменту виявляється у повоєнні роки, до цього в управлінській діяльності переважав раціональний підхід, що, у свою чергу, обумовлювало і відповідне виконання менеджерами своїх обов’язків. Виникнення нових підходів до професійної підготовки менеджерів у 30-ті роки, розробка нових форм і методів їх освітньої підготовки, вимоги до розвитку якостей особистості, пов’язан із тенденціями розвитку управління.

Визнання людини головним фактором ефективного функціонування виробництва супроводжувалося поширенням функцій, що мають виконувати менеджери. Це сприяє актуалізації їх психолого-педагогічної підготовки. Серед

актуальних проблем, що виникають у професійній підготовці менеджерів з цього часу – формування соціальної відповідальності, яка безпосередньо пов'язана з активізацією сфери емоцій особистості. Визнання важливості організаційної культури обумовлює необхідність усвідомлення менеджерами необхідності формування у членів колективу відповідних ціннісних орієнтацій, мотивації до праці, які мають бути сформовані у самих фахівців ще у процесі освітньої підготовки. Виникнення нової групи працівників – когнітаріату, визначає необхідність підготовки менеджерів до організації саморозвитку, самоосвіти, самовиховання як себе самих, так і підлеглих, а поява і розвиток PR ще більше актуалізує розвиток гуманістичних якостей особистості.

Необхідність пошуку шляхів вирішення проблеми гуманізації професійної підготовки майбутніх менеджерів під час їх навчання у вузі обумовив аналіз філософських та соціально-педагогічних аспектів гуманізму, засобів і шляхів реалізації цього принципу у системі освіти.

Гуманізм розглядається сучасними науковцями як одна з фундаментальних характеристик суспільного буття та свідомості, певний напрямок мислення та діяльності, що орієнтується на благо всіх людей як найвищу цінність та вищий зміст життя при безумовній повазі до свободи кожної особистості.

Встановлено, що вирішенню проблем професійної підготовки майбутніх менеджерів сприяє процес гуманізації системи освіти, який відбувається як в Україні, так і за її межами. Узагальнення доробків вчених (О.Беленькова, І.Бех, М.Берулава, Т.Буяльська, Б.Коссов, І.Кузнєцова, С.Романова, Є.Шиянов та ін), стратегій здійснення процесу гуманізації у навчальний процес вузів дозволило прийти до висновку, що: метою гуманізації визначається формування гуманістичної спрямованості особистості. Завдання формування гуманістичної спрямованості полягає у зміні ставлення особистості до суспільства в цілому, до інших людей і до себе. Визначено шляхи, що мають забезпечити реалізацію означеного завдання: створення максимально сприятливих умов для розкриття здібностей та обдарувань особистості з метою її самовизначення; поважливого ставлення до неї; її розвитку як суб'єкта творчої праці, пізнання та спілкування; перетворення студента з об'єкту у суб'єкт освіти через організацію самостійної роботи; виховання морально-емоційної культури відносин; формування емоційно-ціннісного досвіду розуміння іншої людини.

Виявлено, що реалізація завдання гуманізації освіти через навчально-виховний процес можлива при умові: встановлення нових, рівноправних відносин співробітництва між педагогом та студентами у навчальному процесі; усвідомлення необхідності всіма учасниками навчально-виховного процесу нового педагогічного мислення, що ґрунтується на підході до педагогів та вихованців як суб'єктів розвитку своєї творчої індивідуальності; індивідуалізації навчально-виховного процесу; створення культурно-художнього середовища у вузі; використання гуманістичного потенціалу художньої культури; створення матеріально-технічних умов функціонування педагогічного процесу.

З'ясовано, що одним з перспективних шляхів гуманізації освіти є процес її гуманітаризації. Мета якого полягає у формуванні: цілісної картини світу,

духовності; культури особистості; планетарного мислення. Визначення мети гуманітаризації дозволяє окреслити завдання, вирішення яких стає можливим завдяки реалізації цього підходу до освітньої підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери. Виявлено умови підвищення ефективності гуманізації через гуманітаризацію навчання. Це перш за все: зміщення інформаційного компоненту гуманітарних знань на їх ціннісний аспект; сприяння кожного елементу навчальних програм розвитку не тільки професійних навичок, а і рефлексивних і творчих можливостей у сфері управління; стимулювання розвитку культури майбутніх фахівців; розуміння ними людських цінностей у сучасному світі; здійснення глибинного аналізу та переосмислення емпіричного матеріалу, пов'язаного із власною життєдіяльністю у різних управлінських системах; сприяння розвитку гуманістичних управлінських цінностей.

Встановлено, що сучасні соціокультурні процеси неоднозначно впливають на професійну підготовку майбутніх менеджерів виробничої сфери, серед них: соціально-економічні перетворення суспільного життя; вплив засобів масової комунікації (ЗМК); особливості майбутньої професійної діяльності, специфіка технічних і економічних знань, які опановують майбутні менеджери виробничої сфери під час навчання; вплив сучасних комп'ютерних технологій на особистість, а саме їх негативні наслідки, що становлять перешкоду на шляху гуманізації професійної підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери.

Визначення мети гуманізації освіти у формуванні гуманістичної спрямованості особистості, відповідність цієї мети завданню професійної підготовки майбутніх менеджерів у контексті гуманізації управлінської діяльності обумовив теоретичне обґрунтування і розробку структури гуманістичної спрямованості особистості менеджера.

Під гуманістичною спрямованістю ми розуміємо діалектичну єдність мотиваційно-ціннісних орієнтацій особистості, що ґрунтується на ставленні до людини як до найвищої цінності, відповідних діях та прагненні до надбання відповідних знань. Гуманістична спрямованість виявляється у ставленні особистості як до суспільства в цілому, так і до інших та самої себе. Визначено компоненти гуманістичної спрямованості, якими є потреби, мотиви, ідеали особистості; встановлено, що гуманістична спрямованість визначає і стимулює всі види і форми взаємин, зміст діяльності майбутнього фахівця; виявлено умови її формування. Встановлено, що спрямованість може реалізуватися у особистості через різні по якості рівні, серед ознак цих рівнів ми виділили ставлення до професійної діяльності, до інших людей та до себе.

Розроблену робочу структуру гуманістичної спрямованості наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Структура гуманістичної спрямованості менеджера

Способи виявлення	Показники	Ознаки прояву
Ставлення до професійної діяльності	Позитивне ставлення до обраної професії	Свідоме бажання працювати на благо інших людей.
		Переконаність у соціальній значущості професійної діяльності.
		Надання переваги загальнолюдським та суспільним інтересам у професійній діяльності.
	Високий професіоналізм	Грунтовна професійна підготовка.
		Багатофокусність професійних інтересів, бажання пізнати всі аспекти діяльності організації.
	Продуктивність професійної діяльності	Творчий підхід до виконання службових обов'язків.
Свочасне виконання виробничих завдань.		
Працелюбство – здатність до наполегливого подолання труднощів.		
Ставлення до інших	Гуманістичні моральні потреби	Участь у соціальних проектах – соціальний захист, екологічні програми, благодійна діяльність тощо.
		Піклування про співробітників: встановлення позитивного психологічного клімату у колективі, створення відповідних умов праці, піклування про відпочинок членів колективу та їх сімей, підвищення рівня кваліфікації працівників тощо.
	Керівні принципи взаємодії з іншими	Прагнення надати допомогу.
		Обмеженість приватних інтересів.
		Надання суспільним інтересам переваги над власними.
		Прагнення до вирішення проблем іншого.
наявність гуманістичних особистісних якостей		Добррозичливість, людяність, ширість, взаємоповага, сумлінність, толерантність, толерантність, власна гідність, чесність тощо.

Ставлення до себе	Усвідомлення власної самоцінності	Постійне самовдосконалення, самоосвіта.
		Постійне підвищення загального рівня культури.
		Піклування про стан власного здоров'я – активні заняття фізкультурою, повноцінний відпочинок.
	Прагнення до самореалізації	Досягнення певного соціального статусу з метою більш ефективної професійної діяльності на користь суспільству.
		Досягнення високої суспільної оцінки, поваги, як підтвердження позитивної оцінки діяльності на користь суспільству.
		Прагнення до дружніх контактів, відкритість у спілкуванні.

Розроблена структура гуманістичної спрямованості менеджера, де означені способи її виявлення, показники та ознаки прояву, покладена в основу діагностичного експерименту щодо спрямованості майбутніх менеджерів виробничої сфери.

У другому розділі „Педагогічні умови формування гуманістичної спрямованості майбутніх менеджерів виробничої сфери” обґрунтовано важливість визначення спрямованості майбутнього фахівця у сфері менеджменту для прогнозування результатів його майбутньої професійної діяльності, а також те, яким чином спрямованість майбутнього фахівця проявляється під час навчання у ВНЗ. Критеріями спрямованості майбутніх менеджерів визначено: ставлення до майбутньої професійної діяльності, ставлення до себе, ставлення до інших.

Показниками рівнів ставлення майбутніх менеджерів до майбутньої професійної діяльності встановлено ставлення до обраної професії, що виявляється у мотивах вибору майбутньої спеціальності; пріоритетах мети майбутньої професійної діяльності; ставленні до професійної підготовки.

Показниками рівнів ставлення майбутніх менеджерів до інших визначено: потреби особистості, що проявляються через ставлення до суспільно-корисної діяльності; піклування про членів колективу; надання переваги певному стилю керівництва; керівних принципах взаємодії з іншими, що виявляються через прагнення надати допомогу іншій людині, ставленні до власних інтересів, прагненні вирішувати проблеми іншої людини; особистісні якості майбутнього керівника, а саме толерантність, порядність, доброта та доброзичливість.

Визначаючи показники рівнів ставлення майбутніх менеджерів до себе акцентувалася увага на усвідомленні власної самоцінності, ознаками якої вибрано: прагнення до самоосвіти, самовдосконалення, підвищення загального рівня культури, піклування про стан власного здоров'я; прагнення до

самореалізації, що виявляється у прагненні до досягнення соціального статусу та потреби у дружніх контактах.

На основі розроблених критеріїв були визначені якісні характеристики спрямованості майбутніх менеджерів виробничої сфери та визначено їх чотири рівні – егоцентрична спрямованість (низький рівень); функціонально-рольова спрямованість (рівень нижче середнього); частково-гуманістична спрямованість (середній рівень); гуманістична спрямованість (високий рівень), проведений діагностичний експеримент.

У зв'язку з тим, що професійна підготовка майбутніх менеджерів здійснюється за контрактною і бюджетними формами навчання, наявність розбіжностей отриманих даних, що відображають результати досліджень при аналізі їх розподілено на дві групи – контрактна форма навчання (к.ф.н.) і бюджетна (б.ф.н.).

Вирішення завдання формування гуманістичної спрямованості майбутніх менеджерів у контексті гуманізації їхньої професійної підготовки зумовило необхідність розробки та впровадження в навчально-виховний процес такої педагогічної технології, яка б дозволила здійснити її формування. Засобом формування визначено гуманітарні дисципліни культурологічного циклу, а саме „Українська та зарубіжна культура”.

Мета розробки педагогічної технології та вибір засобу формування гуманістичної спрямованості обумовили завдання, що поставили перед викладачем у процесі викладання вищезначеної дисципліни:

- показати взаємозв'язок професійної діяльності майбутніх менеджерів з їх духовним розвитком, довести практичне значення культурологічних знань для майбутніх фахівців у сфері управління;
- через гуманістичну основу художньої культури, визнання цінності людини як особистості, розкрити неповторну цінність людини;
- сформувати потребу спілкування з художньою культурою, як засобу духовного саморозвитку та самореалізації, реалізації духовного потенціалу через професійну діяльність.

Реалізація педагогічної технології формування гуманістичної спрямованості майбутніх менеджерів здійснювалася поетапно на протязі трьох років, під час третього етапу (курс „Західноєвропейське мистецтво”) реалізовувалися такі завдання – розширення кругозору студентів; збільшення обсягу знань з історії розвитку мистецтва; усвідомлення механізмів застосування впливу мистецтва на людину; сприйняття майбутніми менеджерами мистецтва як сукупності засобів ненасильницького управління; формування ставлення до мистецтва як засобу оптимізації емоційно-вольової корекції психічного стану (власного та інших).

Робота з формування гуманістичної спрямованості зумовила використання педагогічних методів та прийомів: бесіди, тестування, питальники, письмові творчі роботи, написання мікро-творів, контрольних робіт, заліків, заохочення тощо.

В основі реалізації педагогічної технології формування гуманістичної спрямованості знаходився комплекс культурологічної роботи через педагогічно обґрунтовані етапи діяльності студентів:

- 1 етап – організація пізнавального інтересу до теоретичного матеріалу, пов'язаного з вивченням західноєвропейського мистецтва (лекційні, практичні заняття, заняття гуртка „Академія”);
- 2 етап - активізація сфери емоцій студентів, завдяки використанню практичних форм занять із застосуванням формуючих прийомів (художньо-творчі завдання, створення проблемних ситуацій тощо);
- 3 етап – залучення студентів до активного використання набутих знань у процесі проведення практичних занять, а також у поза аудиторних зустрічах.

Поетапний підхід до організації навчально-виховної діяльності студентів зумовив формування культурологічного досвіду, який через підвищення загального рівня культури, духовності розглядався одним з можливих шляхів гуманізації професійної підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери.

Зіставлення показників рівня спрямованості майбутніх менеджерів виробничої сфери у групах з контрактною формою навчання (К.п.) і бюджетною (Б.п.) до проведення експерименту, і в контрольних групах контрактної форми навчання (К.к.) і бюджетної (Б.к.), а також аналогічних експериментальних групах (К.е. та Б.е.) у процесі вивчення дисципліни „Українська та зарубіжна культура” підтвердило, що запропонована методика сприяє підвищенню рівня спрямованості (див. рис.1; 2; 3).

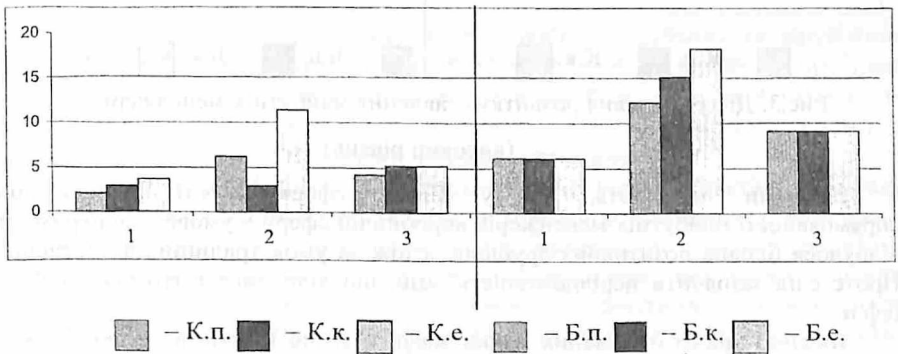

Рис.1. Діаграма рівня розвитку ставлення майбутніх менеджерів до майбутньої професійної діяльності (високий рівень)

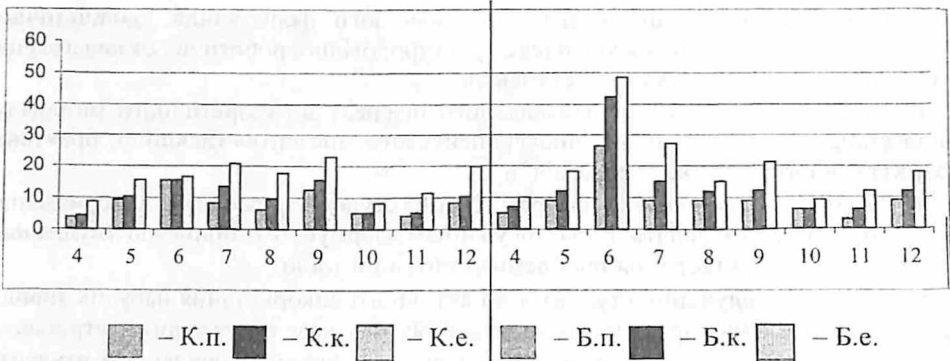

Рис. 2 Діаграма рівня розвитку ставлення майбутніх менеджерів до інших
(високий рівень)

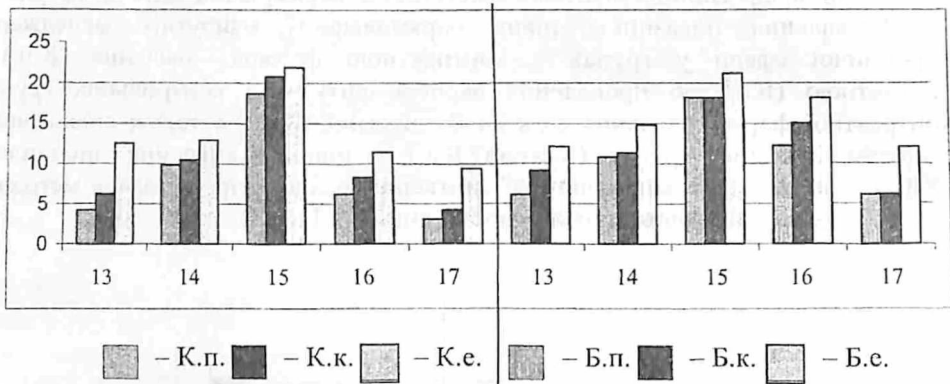

Рис.3. Діаграма рівня розвитку ставлення майбутніх менеджерів до себе
(високий рівень)

Діаграми показують, що у рівнях сформованості гуманістичної спрямованості майбутніх менеджерів виробничої сфери в умовах експерименту відбулося більше позитивних зрушень, а ніж за умов традиційного навчання. Проте слід зазначити нерівномірність змін, що відбулися в групах з к.ф.н. і б.ф.н.

Якісний аналіз отриманих даних засвідчив, що кількість студентів, яких було віднесено до високого рівня спрямованості у групах з б.ф.н. більше, ніж в групах з к.ф.н., але у порівнянні із групами з к.ф.н. зміни у групах з б.ф.н. менш динамічні. Ми пояснюємо це наявністю різної мотивації студентів контрактної та бюджетної форми до майбутньої професійної діяльності, однією з причин якої є соціальне розшарування сучасної молоді.

Відповідно до змін показників, що характеризують рівні сформованості спрямованості особистості майбутніх менеджерів, можна говорити про доцільність умов застосування розробленої нами педагогічної технології

формування гуманістичної спрямованості під час вивчення дисципліни „Українська та зарубіжна культура”.

Дослідно-експериментальна робота підтвердила припущення про те, що формування гуманістичної спрямованості є одним з можливих шляхів гуманізації професійної підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери. З підвищенням рівня спрямованості майбутніх фахівців здійснюється гуманізація їхньої професійної підготовки.

Таким чином, впровадження у навчально-виховний процес майбутніх менеджерів виробничої сфери гуманітарних дисциплін культурологічного циклу теоретично обґрунтованої і практично апробованої педагогічної технології формування гуманістичної спрямованості дає змогу досягти бажаних результатів щодо гуманізації професійної підготовки майбутніх менеджерів.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми гуманізації професійної підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери, що виявляється в розробці змісту, структури, критеріїв та показників гуманістичної спрямованості майбутніх менеджерів виробничої сфери, визначено якості особистості, необхідні для реалізації принципу гуманізму у діяльності менеджера; обґрунтовано дидактичні умови формування гуманістичної спрямованості майбутніх менеджерів виробничої сфери у вищих технічних навчальних закладах на основі міжпредметних зв'язків дисциплін культурологічного циклу.

1. На основі теоретичного аналізу робіт вітчизняних та зарубіжних учених щодо розвитку теорії і практики менеджменту виявлено проблеми професійної підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери, які зумовлені тенденцією гуманізації теорії і практики менеджменту і пов'язані з необхідністю гуманізації професійної підготовки управлінців.

2. Аналіз філософських та соціально-педагогічних аспектів гуманізації освіти дозволив визначити, що реалізація принципу гуманізму у навчально-виховний процес майбутніх менеджерів виробничої сфери сприятиме гуманізації їхньої професійної підготовки. Встановлено, що одним з шляхів здійснення цього завдання є формування гуманістичної спрямованості майбутніх фахівців у сфері управління. Окреслено умови реалізації завдання гуманізації освіти через навчально-виховний процес. Виявлено, що одним з перспективних шляхів гуманізації освітньої підготовки майбутніх менеджерів є її гуманітаризація, визначено її мету, завдання, умови реалізації.

3. Виявлено неоднозначність впливу на професійну підготовку майбутніх менеджерів соціокультурних процесів сучасності, їх негативний вплив на процес професійної підготовки у контексті необхідності її гуманізації.

4. Визначення мети гуманізації освіти у формуванні гуманістичної спрямованості особистості, відповідність цієї мети завданню професійної підготовки майбутніх менеджерів у контексті гуманізації управлінської

діяльності обумовив теоретичне обґрунтування і розробку структури гуманістичної спрямованості особистості менеджера.

5. Визначено, що гуманістична спрямованість менеджера являє діалектичну єдність мотиваційно-ціннісних орієнтацій особистості, що ґрунтується на ставленні до людини як до найвищої цінності, відповідних діяч та прагненні до надбання відповідних знань, виявляється у ставленні особистості до суспільства в цілому, до інших і до себе. Розроблено її компоненти, умови формування та структури.

6. На основі структури гуманістичної спрямованості менеджера визначено критерії спрямованості майбутніх менеджерів, їх показники, визначено якісні характеристики. Здійснено діагностичний експеримент.

7. У ході дослідно-експериментальної роботи засобом формування гуманістичної спрямованості було обрано гуманітарні дисципліни культурологічного циклу. Було встановлено, що гуманістично-орієнтоване викладання цих дисциплін, індивідуально-творчий підхід, міжпредметні зв'язки, ефективне поєднання різноманітних форм і методів навчальної та практичної діяльності, введення системотворюючого фактору гуманізму до аналізу історії розвитку культури і мистецтва, проектування гуманістичних цінностей на професійну діяльність майбутніх менеджерів сприяє формуванню гуманістичної спрямованості менеджера. Виявлено педагогічні умови, дотримання яких сприяє її формуванню.

8. Проведене дослідження підтвердило правильність гіпотези щодо ефективності впливу цілеспрямовано організованого вивчення дисципліни „Українська та зарубіжна культура” (розділ „Західноєвропейське мистецтво”) на формування спрямованості майбутніх менеджерів виробничої сфери, а також засвідчило широкі поліфункціональні можливості впливу культурологічних дисциплін на гуманізацію професійної підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери.

9. Експериментальне дослідження засвідчило, що: спрямованість майбутніх менеджерів є динамічною, вона змінюється, піддається педагогічному впливові. Встановлено існування значних розбіжностей спрямованості студентів контрактної та бюджетної форм навчання, що пояснюється наявністю соціальної неоднорідності сучасного студентства та умов їхнього життя. Виявлено існування різниці системи цінностей майбутніх менеджерів, що відображається у розбіжностях кількості студентів к.ф.н. і б.ф.н., що внаслідок експериментальної роботи було віднесено до того, чи іншого рівня спрямованості. Наявність цих обставин пояснює і нерівномірність змін, що спостерігаються внаслідок експериментальної роботи, доведено, що формування системи цінностей студентів к.ф.н. при початковому низькому рівні відбувається більш динамічно; з'ясовано, що більш категоричними у своїх поглядах є студенти б.ф.н., що виявляється у відносній стабільності щодо зрушення крайніх рівнів спрямованості.

10. Встановлено, що ефективність формування гуманістичної спрямованості майбутніх менеджерів значно підвищується за умови системності навчально-виховних дій, урахуванні особливостей сформованої,

внаслідок соціальної нерівномірності сучасного студентства, системи цінностей. Про що свідчать об'єктивні дані, одержані в ході експериментально-дослідної роботи, вірогідність яких забезпечена застосуванням різноманітних методів дослідження, кількісним і якісними аналізом одержаних даних.

11. Доведено, що теоретично обґрунтована і впроваджена у процес професійної підготовки педагогічна технологія формування гуманістичної спрямованості майбутніх менеджерів у процесі вивчення дисципліни „Українська та зарубіжна культура” (розділ „Західноєвропейське мистецтво”), зумовлює впровадження у навчально-виховний процес усього арсеналу засобів впливу мистецтва на особистість. Це якісно збагачує дидактичні та виховні можливості лекційних та практично-семінарських занять, забезпечує широкий вихід набутих знань на майбутню професійну діяльність.

12. Доведено необхідність формування у майбутніх менеджерів потреби спілкування з мистецтвом, що сприятиме: формуванню відповідного рівня спрямованості; формуванню ставлення до мистецтва як засобу емоційної регуляції та саморегуляції; духовному збагаченню особистості; застосуванню набутих знань, вмінь і навичок у професійній діяльності.

Дослідження не претендує на повноту охоплення проблеми та її вичерпне розв'язання. Перспективи подальшого дослідження означеної проблеми ми вбачаємо в таких напрямках: гуманістичну орієнтацію циклу гуманітарних дисциплін – перш за все психології, соціології, філософії та ін; наукове обґрунтування гуманістичних основ професійної підготовки майбутніх менеджерів; теоретичні та методичні основи інтеграції культурологічних знань в професійній підготовці менеджерів.

Основний зміст дисертації викладено у таких публікаціях:

1. Герасимова І.Г. Проблеми професійної підготовки майбутніх управлінців виробничої сфери у контексті гуманізації теорії та практики менеджменту // Вісник Вінницького політехнічного інституту, – 2000. -№3. – С.33-35.
2. Герасимова І.Г. Роль мистецтва у формуванні культури управлінського спілкування майбутніх менеджерів в умовах технічного вузу. // Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія, – вип.3. – Вінниця: ВАТ „Віноблдрукарня”, 2000. – С.147-152.
3. Герасимова І.Г. Чи потрібно менеджеру мистецтво? Культурологічний підхід до професійної підготовки майбутніх менеджерів.// Вісник Вінницького політехнічного інституту, 2001. -№1. – С. 89-93.
4. Герасимова І.Г. Гуманізація професійної підготовки менеджерів. // Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць. - К.: НПУ, 2001. – Вип.5. - С.160-165.
5. Герасимова І.Г. Західноєвропейська музика як один з шляхів гуманізації вищої технічної освіти// Нові технології підготовки спеціалістів з вищою технічною освітою за триступеневою системою „бакалавр-інженер-магістр”: Тези доповідей Республіканської науково-методичної конференції. – Вінниця: „УНІВЕРСУМ-Вінниця”, 1996. - С.51-52.

6. Герасимова І.Г. Деякі аспекти формування моральної зрілості студентів технічного вузу засобами гуманітарних дисциплін, як один з шляхів подолання кризи сучасної системи освіти// Проблеми гуманізму і духовності в контексті науково-технічного поступу: Тези доповідей науково-практичної конференції. - Вінниця: „УНІВЕРСУМ-Вінниця”, 1996. - С.251-253.
7. Герасимова І.Г. Конфліктні ситуації як передумова виникнення конфліктів у системі вищої технічної освіти// Конфлікти в педагогічних системах: Збірник доповідей Науково-практичної конференції. Вінниця: „УНІВЕРСУМ-Вінниця”, 1997. - С.82-85
8. Герасимова І.Г. Сучасні засоби масової комунікації (ЗМК) і проблема формування особистості// Соціально-політичні та правові проблеми формування особистості і держави: Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції Хмельницький: ТУП, 1997. – С. 52-54.
9. Герасимова І.Г. Деякі аспекти покращання професійної підготовки студентів технічного вузу// Творчість, духовність, гуманізм в просторі освіти: Збірник доповідей Науково-практичної конференції. Том 2. Вінниця: “УНІВЕРСУМ-Вінниця”, 1998. - С.83-87.
10. Гуманітарні дисципліни культурологічного циклу у вирішенні проблем впливу інформаційних технологій на особистість// Шляхи та проблеми входження освіти України в світовий освітянський простір: Збірник доповідей Міжнародної науково-практичної конференції Вінниця: „УНІВЕРСУМ-Вінниця”, 1999. Том 2. - С.179-182.
11. Герасимова І.Г. Курс „Західноєвропейське мистецтво” у професійній підготовці майбутніх менеджерів// Гуманістична місія освіти: Збірник доповідей Науково-практичної конференції - Вінниця: „УНІВЕРСУМ-Вінниця”, 2000. - С.136-140.
12. Герасимова І.Г. Особливості навчального посібника з курсу „Західноєвропейське мистецтво” в умовах технічного вузу у контексті формування гуманістичної спрямованості майбутніх менеджерів виробничої сфери// Проблеми підручника для вищої школи: Збірник матеріалів Науково-методичної конференції. Том 1. - Вінниця: „УНІВЕРСУМ-Вінниця”, 2001. - С.189-191.

АНОТАЦІЯ

Герасимова І.Г. Гуманізація професійної підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери. – рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13. 00. 04 – теорія та методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, Київ, 2002 р.

Дисертація містить дослідження проблеми гуманізації професійної підготовки майбутніх менеджерів виробничої сфери, складовою якої формування гуманістичної спрямованості. Проаналізовано розвиток тенденції гуманізації теорії і практики менеджменту; реалізацію у систему освіти

принципу гуманізму. Визначено шляхи, умови втілення цього принципу у навчально-виховний процес. Розроблено визначення гуманістичної спрямованості, її структура. Обґрунтовано критерії, показники рівні спрямованості майбутніх менеджерів виробничої сфери.

Запропоновано продуктивну методіку формування гуманістичної спрямованості у процесі вивчення гуманітарних дисциплін культурологічного спрямування.

Ключові слова: гуманізація, гуманітаризація, професійна підготовка, гуманістична спрямованість, майбутні менеджери виробничої сфери.

АННОТАЦИЯ

Герасимова И.Г. Гуманизация профессиональной подготовки будущих менеджеров производственной сферы. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13. 00. 04. – теория и методика профессионального образования. – Национальный педагогический университет им. Н.П. Драгоманова, Киев, 2002 г.

В диссертации исследуется проблема гуманизации профессиональной подготовки будущих менеджеров производственной сферы.

Осуществлен теоретический анализ литературы по вопросу развития теории и практики менеджмента, проанализированы традиции подготовки специалистов в сфере управления, доказано проникновение в теорию и практику менеджмента идеи гуманизма – тенденция гуманизации менеджмента.

С целью поиска наиболее оптимальных путей осуществления гуманизации профессиональной подготовки будущих менеджеров производственной сферы, проанализированы философские и социально-педагогические аспекты проникновения идеи гуманизма в систему образования, способов и путей реализации этого принципа в учебно-воспитательном процессе. Установлено, что целью гуманизации системы образования является формирование гуманистической направленности личности, которое призвано изменить отношение человека к обществу в целом. Исследованы пути реализации задания формирования гуманистической направленности: создание максимально благоприятных условий для раскрытия способностей личности с целью ее самоопределения; уважительное отношение; развитие личности как субъекта творческого труда, познания и общения; преобразования студента из объекта в субъекта образования через организацию самостоятельной работы; воспитание нравственно-эмоциональной культуры; формирование ценностного опыта понимания другого человека.

Определены условия осуществления гуманизации образования посредством учебно-воспитательного процесса: установление равноправных отношений сотрудничества между педагогом и студентом в учебном процессе; осознание всеми участниками учебно-педагогического процесса необходимости нового педагогического мышления, которое основывается на подходе к педагогам и их воспитанникам как к субъектам развития творческой

индивидуальности; индивидуализация учебно-воспитательного процесса; создание культурно-художественной среды в вузе; использование гуманистического потенциала художественной культуры; создание материально-технических условий функционирования педагогического процесса.

Установлено, что одним из перспективных путей гуманизации образования является процесс её гуманитаризации, выяснены её цель, задания, условия повышения эффективности гуманизации образования посредством его гуманитаризации.

Установлено, что социокультурные процессы современности неоднозначно влияют на процесс профессиональной подготовки будущих менеджеров, выделены негативные последствия влияния этих процессов, на профессиональную подготовку будущих менеджеров производственной сферы.

Определение цели гуманизации образования в формировании гуманистической направленности, соответствие этой цели заданию профессиональной подготовки будущих управленцев в контексте гуманизации теории и практики менеджмента обусловило обоснование и разработку структуры гуманистической направленности. Выявлены ее критерии, показатели, уровни, дана качественная характеристика каждому из них.

Результаты исследования направленности будущих менеджеров производственной сферы констатируют, в целом, ее несоответствие заданиям гуманизации профессиональной подготовки специалистов.

Необходимость формирования гуманистической направленности обусловила разработку педагогической технологии по ее формированию. Средством ее осуществления были выбраны гуманитарные дисциплины культурологического цикла. Выделены этапы осуществления формирования гуманистической направленности посредством разработанной педагогической технологии.

Определен комплекс культурологической работы студентов, который находится в основе реализации педагогической технологии по формированию гуманистической направленности. Обоснованы этапы организации деятельности студентов по ее реализации: организация познавательного интереса в процессе ознакомления с теоретическим материалом по данному курсу; активизация сферы эмоций, благодаря использованию практических форм занятий с использованием формирующих приемов; приобщение студентов к активному использованию приобретенных знаний в процессе проведения практических занятий, а также во время внеаудиторных встреч.

Благодаря внедрению в учебный процесс профессиональной подготовки будущих менеджеров педагогической технологии по формированию гуманистической направленности, удалось достичь повышения уровней направленности личности будущих менеджеров производственной сферы и таким образом способствовать гуманизации их профессиональной подготовки.

Основные результаты исследования могут получить применение в практике профессиональной подготовки студентов технических вузов, а также экстраполированы на высшие учебные заведения нетехнического профиля.

Ключевые слова: гуманизация, гуманитаризация, гуманистическая направленность, профессиональная подготовка, будущие менеджеры производственной сферы.

I.G.Herasimova. Humanisation of the professional training of the future managers in the productions sector – a manuscript.

Theses for the competition a scientific candidate degree of pedagogical sciences at the speciality 13.00.04. – Theory and Methods of the Vocational Education. The National Pedagogical University by Mykola Drahomanov, Kyiv, 2002.

This work defines the problems of humanization of professional training of future managers in the production sector, the component of which is the forming of humanity direction.

It also covers the analyses of the progressive tendency the humanization of the theory and practice; realization into the system of education the principal of the human. It determines ways, conditions embodiment of this principle into the teaching and educational process. The determination of humanity direction, its structure has been worked out. There were substantiated criterions indeces, standards of future managers in the production sector.

There was suggested the productive forming methods in humanity direction in process of the studying the Art in culturological direction.

Key words: humanization; humanity direction; humanitarization, professional training, the future managers in the production sector.

Підписано до друку 26.11.2002 р. Формат 29.7×42 1/4

Наклад 100 прим. Зам. № 2002-225

Віддруковано в комп'ютерному інформаційно-видавничому центрі
Вінницького державного технічного університету.
м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 93. Тел.: 44-01-59

Поверніть книгу не пізніше зазначеного терміну

